

Heilbrigðisráðuneytið

- Umsögn um tillögur að endurhæfingarstefnu

Reykjavík, 18. maí 2020

Efni: Umsögn VIRK – Starfsendurhæfingarsjóðs um skýrsluna „Endurhæfing tillögur að endurhæfingarstefnu“ sem er á samráðsgátt stjórnvalda

VIRK fagnar því að upplýsingar um endurhæfingu séu teknar saman og stefnumótun skýrð og tekur undir þau markmið sem sett eru fram á bls. 9 í skýrslunni. Skýrslan inniheldur jafnframt marga fróðlega og áhugaverða þætti og tillögur en VIRK óskar eftir að koma á framfæri eftirfarandi athugasemdum og ábendingum vegna innihalds skýrslunnar:

Skilgreining á endurhæfingu

Á bls. 9 og 10 er fjallað um skilgreiningar á endurhæfingu og m.a. bent á að engin formleg skilgreining á endurhæfingu sé í notkun á Íslandi. Það er rétt en hugtakið „Atvinnutengd starfsendurhæfing“ hefur hins vegar verið skilgreint í lögum nr. 60/2012 og því væri til bóta í þessum kafla að upplýsa um það þó vissulega nái það hugtak ekki til nema ákveðins hluta endurhæfingar samkvæmt þeirri skilgreiningu sem sett er fram í kaflanum.

Stigskipting endurhæfingarpjónustu og hlutverk VIRK

Í kaflanum „Endurhæfing og heilbrigðiskerfið“ á bls. 16-18 er lögð fram tillaga að stigskiptingu endurhæfingarpjónustu á Íslandi byggð á skilgreiningu WHO. Þó kaflinn beri yfirheitið *Endurhæfing og heilbrigðiskerfið* eru þar tilgreindar einingar, félagasamtök og úrræði sem ekki tilheyra heilbrigðiskerfinu. Hins vegar er VIRK ekki nefnt á nafn í þessum kafla þrátt fyrir að gegna mjög miklu hlutverki í starfsendurhæfingu hér á landi þó þjónustan falli ekki undir heilbrigðiskerfið. Þessi framsetning gefur því ekki rétta mynd af stöðunni að okkar mati.

Endurhæfing á ábyrgðarsviði félagsmálaráðherra

Á bls. 25-27 er fjallað um endurhæfingu á ábyrgðarsviði félagsmálaráðherra. Þar er m.a. vísað í lög 60/2012 um starfsemi starfsendurhæfingarsjóða og einnig fjallað um starf VIRK. Gerðar eru athugasemdir við eftirfarandi umfjöllun:

- Fram kemur að VIRK geri kröfu um að einstaklingur hafi vottorð frá lækni um skerta starfsgetu en að lögin geri ekki kröfu um þetta atriði. Þetta kemur einnig fram í annarri umfjöllun í skýrslunni. Í 11. grein laga 60/2012 kemur skýrt fram að skilyrði fyrir þjónustu starfsendurhæfingarsjóðs er „að einstaklingur búi við heilsubrest sem hindrar fulla þátttöku hans á vinnumarkaði.....“. Þeir

einu sem geta vottað um heilsubrest einstaklinga hér á landi eru lækmar. VIRK verður því að fara fram á vottorð læknis um heilsubrest til að vinna í samræmi við lög nr. 60/2012. Það er því ekki rétt að lögin geri ekki kröfu um þetta atriði.

- Á bls. 26 eru eftirfarandi málsgreinar: „VIRK veitir ekki endurhæfingarpjónustu beint til notenda en semur við þjónustuaðila um margvísleg úrræði sem geta stuðlað að því að fólk geti aukið atvinnuþátttöku sína eða snúið aftur til vinnu í kjölfar veikinda. Á vegum VIRK starfa hjá stéttarfélögum ráðgjafar sem eru samhæfingaraðilar vegna þjónustu sem veitt er.....“. Það er ekki rétt að VIRK veiti ekki endurhæfingarpjónustu beint til notenda. Hjá VIRK starfar hópur fagfólks og verktaka sem kemur að því að rýna mál einstaklinga og meta stöðu þeirra. Sú vinna er mikilvægur hluti þeirrar endurhæfingarpjónustu sem veitt er. Að auki þá starfar hjá VIRK í Guðrúnartúni 1 hópur atvinnulífstengla sem vinnur við að finna störf fyrir einstaklinga með skerta starfsgetu auk þess sem nokkrir ráðgjafar eru einnig starfandi beint hjá VIRK þó stærstur hluti ráðgjafahópsins sé staðsettur hjá stéttarfélögum um allt land. Ráðgjafar VIRK hafa auk þess mun viðtækara hlutverk í starfsendurhæfingarferlinu en að vera „samhæfingaraðilar vegna þjónustu sem veitt er“. Í kröfulýsingu milli VIRK og félagsmálaráðuneytisins kemur t.d. fram að hlutverk ráðgjafa VIRK er m.a. að efla áhugahvöt, styðja einstaklinga í starfsendurhæfingarferli, leiðbeina um úrræði í starfsendurhæfingu, bera ábyrgð á einstaklingsbundinni áætlun í starfsendurhæfingu, fylgja áætluninni eftir og vera í samstarfi við sérfræðinga og aðra aðila innan velferðarkerfisins auk ótal fleiri verkefna. Það er því ljóst að hlutverk ráðgjafa VIRK er mjög mikið og mikilvægt í endurhæfingarferli einstaklinga og það nær langt umfram það að vera „samhæfingaraðilar vegna þjónustu sem veitt er“. Enda hefur það komið fram bæði í viðtölum og þjónustukönnunum að einstaklingar í starfsendurhæfingarpjónustu þakka oft fyrst og fremst hvatningu og ut anumhaldi ráðgjafa þann árangur sem þeir náðu í starfsendurhæfingarferlinu.
- Fram kemur á bls. 27 að starfsendurhæfingarstöðvar séu tvær á höfuðborgarsvæðinu. Það er ekki rétt, þær eru þrjár: Janus, Starfsendurhæfing Hafnarfjarðar og Hringsjá.

Stefnumið og ábyrgð á heildarskipulagi

Á bls. 30 eru sett fram stefnumið. Þar kemur m.a. fram að „Ábyrgð á heildarskipulagi endurhæfingar verði í höndum heilbrigðisráðherra“. Ef hugtakið endurhæfing er hér talið ná yfir starfsendurhæfingu (sem er ekki alltaf skýrt í skýrslunni) þá er rétt að benda á það að aðilar vinnumarkaðarins hér á landi hafa samið um, fjármagna að verulegu leiti og bera ábyrgð á atvinnutengdri starfsendurhæfingu samkvæmt bæði kjarasamningum og lögum nr. 60/2012. Vinnumarkaðsmál í heild sinni falla undir félagsmálaráðuneytið og því hefur atvinnutengd starfsendurhæfing fallið þar undir. Til staðar er samningur milli VIRK og félagsmálaráðuneytisins með ítarlegri kröfugerð.

Leiðir notenda í endurhæfingarpjónustu

Á bls. 36 er sett fram teikning um leiðir notenda í endurhæfingarpjónustu. Þar er gert ráð fyrir að matsnefnd um vinnufærni meti þjónustuþörf einstaklinga og vísi í atvinnutengda starfsendurhæfingu eftir aðstæðum. Á bls. 49-50 undir kaflanum „Aðgerðaáætlun 2020-2025“ er fjallað um endurhæfingarteymi í heilsugæslu sem væru þá „vettvangur skipulegrar upplýsingasöfnunar, tilvísana og forgangsörðunar í kerfinu....“ og á bls. 52 er lagt til að sett verði á fót „samþætt kerfi tilvísana í endurhæfingu í heilbrigðiskerfi og í úrræði vinnumálakerfis“. Ekki er mjög skýrt í skýrslunni hvert hlutverk þessara hópa er, þ.e. bæði matsnefndar um vinnufærni og

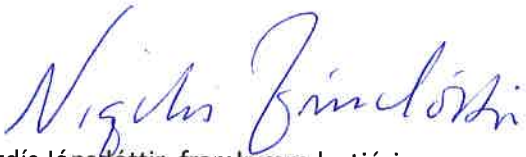
endurhæfingarteyma í heilsugæslunni og hvert samstarf þeirra væri við VIRK. VIRK getur því ekki að svo stöddu gefið endanlega umsögn um þessar hugmyndir án frekari upplýsingagjafar en vill koma eftirfarandi þáttum á framfæri:

- VIRK tekur undir það að mikilvægt er að bæta skipulagningu tilvísana og samstarf innan velferðarkerfisins og vill gjarnan taka þátt í slíku umbótastarfi.
- Mikilvægt er að tilvísanir gangi hratt og vel fyrir sig og að ekki sé búið til skipulag sem stuðli að flöskuhálsum og aukinni bið í öllu ferlinu. Gæta þarf sérstaklega að því við alla skipulagningu og stofnun á hópum og teymum sem taka ákvarðanir um þjónustu við einstaklinga.
- VIRK metur á hverjum tíma hverjir eiga rétt á þjónustu VIRK út frá skilgreindu hlutverki og ábyrgð VIRK í skipulagsskrá, lögum nr. 60/2012 og þjónustusamningi við félagsmálaráðuneytið.

Allar nánari upplýsingar varðandi ofangreind atriði eru fúslega veittar.

Með bestu kveðju,

F.h. VIRK – Starfsendurhæfingarsjóðs

Vigdís Jónsdóttir, framkvæmdastjóri

